

Sygn. akt I BP 2/17

POSTANOWIENIE

Dnia 12 grudnia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Korzeniowski

w sprawie z powództwa K.F.
przeciwko K. Spółce Akcyjnej w K.
o przywrócenie warunków pracy i płacy,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 12 grudnia 2017 r.,
skargi powoda o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku Sądu
Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w G. Ośrodka
Zamiescowego w R.
z dnia 14 kwietnia 2016 r., sygn. akt IX Pa [...],

odmawia przyjęcia skargi do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w G. wyrokiem z 14 kwietnia 2016 r. oddalił apelację skarżącego powoda K.F. od wyroku Sądu Rejonowego w R. z 14 kwietnia 2015 r., którym oddalono jego powództwo o uznanie za bezskuteczne wypowiedzenia warunków pracy i płacy w zakresie prawa do bezpłatnego węgla z chwilą odejścia na emeryturę lub rentę.

Sąd Okręgowy podzielił pogląd Sądu Rejonowego, że prawo powoda do bezpłatnego węgla na emeryturze wynikające z układu zbiorowego pracy, obowiązującego w R. po jego wygaśnięciu w związku z przejściem zakładu pracy stało się częścią jego indywidualnej umowy o pracę.

Z poczynionych ustaleń wynika, że powód od 6 sierpnia 1981 r. był

zatrudniony w K. „C.” w R.. W czasie zatrudnienia w R. S.A. powoda obejmował ZUZP, zgodnie z którym powód po przejściu na emeryturę lub rentę uprawniony był do otrzymania od byłego pracodawcy bezpłatnego węgla. R. S.A. zbyła na rzecz pozwanej K. S.A. w K. K. „C.” – pracodawcę powoda. 20 grudnia 2004 r. zarząd pozwanej zawarł z organizacjami związków zawodowych Porozumienie, na mocy którego określono między innymi: tabele zaszeregowania stawek wynagrodzenia zasadniczego, uprawnienia pracowników do specjalnego wynagrodzenia, nagrodę z okazji Dnia Górnika, dodatkową nagrodę roczną oraz uprawnienie emerytów, rencistów i innych uprawnionych osób do deputatu węglowego na dotychczasowych zasadach. W § 10 ustalono, że prawo do bezpłatnego węgla przysługuje emerytom i rencistom i innym uprawnionym osobom niebędącym pracownikami według dotychczasowych zasad (...).

Na mocy uchwały Zarządu pozwanej nr [...] z 19 września 2014 r., w związku z trudną sytuacją ekonomiczno-finansową i zagrożeniem upadłością pozwana począwszy od 1 stycznia 2015 r. zlikwidowała prawo emerytów, rencistów i innych uprawnionych osób do bezpłatnego węgla. Wypowiedziała w tej części (§ 10) Porozumienie z 20 grudnia 2004 r. i (§ 6 i 70) Porozumienie z 6 lutego 2014 r. organizacjom związkowym, w tym Związkowi Zawodowemu „K.” K. S.A. (...). 20 listopada 2014 r. pozwana wypowiedziała powodowi warunki pracy i płacy w części dotyczącej uprawnienia do bezpłatnego węgla z chwilą odejścia na emeryturę, rentę lub świadczenie przedemerytalne. Jako przyczynę wskazała swoją trudną sytuację ekonomiczno-finansową oraz zagrożenie upadłością w związku z uchwałą Zarządu z 19 września 2014 r.

Sąd Okręgowy w uzasadnieniu oddalenia apelacji stwierdził, że prawo do bezpłatnego węgla dla emerytów i rencistów powstaje po przejściu pracownika na emeryturę i rentę, czyli po rozwiązaniu stosunku pracy, zatem nie stanowi treści indywidualnego stosunku pracy. Uznał, że wobec wypowiedzenia przez pracodawcę porozumienia w zakresie prawa do bezpłatnego węgla dla emerytów i rencistów nie ma potrzeby odpowiedniego stosowania art. 241¹³ § 2 k.p. Nie doszło również do naruszenia przepisów dotyczących układów zbiorowych pracy, a w szczególności art. 241⁷ k.p. Przepisy te bowiem co najwyżej można stosować odpowiednio i to w zakresie w jakim to nie pozostaje w sprzeczności z celem

porozumienia.

Porozumienie jak każdy stosunek ciągły podlega wypowiedzeniu na podstawie art. 365¹ k.c. w związku z art. 300 k.p. lub przez odpowiednie zastosowanie art. 241⁷ § 3 k.p. W nauce przyjmuje się, że wypowiedzenie układu może dotyczyć jego całości lub części a w przypadku porozumień stanowiących umowę stron zakres jego wypowiedzenia jest pozostawiony woli strony wypowiadającej porozumienie.

Sąd Okręgowy stwierdził, że powszechnie znana jest bardzo zła sytuacja finansowa pozwanej spółki i w tym kontekście nie ma podstaw do uznania, że wypowiedzenie przez nią prawa do bezpłatnego węgla dla emerytów i rencistów jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego, tym bardziej, że uzgodnione ze związkami zawodowymi zawieszenie wypłaty deputatu nie zapobiegło pogłębieniu się jej złej sytuacji finansowej.

Za chybiony Sąd uznał zarzut naruszenia art. 32 ust. 1 ustawy z 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych. Art. 241¹³ § 2 k.p. (stosowany przez analogię do porozumienia) uchyla wszystkie zakazy wypowiadania, gdy pracodawca wypowiada mniej korzystne postanowienia układu zbiorowego. Nie ma podstaw do stwierdzenia, że porozumienie nie zostało skutecznie wypowiedziane, bo pominięto dwie organizacje związkowe. Wskazane przez skarżącego organizacje nie mają przymiotu zakładowej organizacji związkowej bo działają faktyczne w jej oddziałach a nie w całym zakładzie pracy w rozumieniu art. 3 k.p. Z pism kierowanych przez te związki wynika, że należą do Porozumienia Związków Zawodowych „K.” K. a jej członkowie do Związku Zawodowego „K.” w K. S.A.

Powód wskazując na art. 424⁴ k.p.c. oraz art. 424⁵ § 1 pkt 3 k.p.c. opisał skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w G. Ośrodek Zamiejscowy w R. z 14 kwietnia 2016 r. na zarzutach naruszenia:

1) przepisów postępowania, tj. art. 233 k.p.c. w związku z art. 26 ustawy z 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych poprzez przyjęcie, że związki zawodowe, w niniejszej sprawie, tj. Związek Zawodowy D. „K.” przy K. S.A. oraz Związek Zawodowy „N.” K. – nie mają charakteru organizacji związkowych w rozumieniu ustawy, pomimo wykonywania przez te związki funkcji zakładowej organizacji

związkowej, funkcjonujące na terenie całej K. S.A., będącymi sygnatariuszami pierwotnego porozumienia oraz w konsekwencji, iż nie było potrzeby wypowiedzania porozumień zbiorowych tym organizacjom związkowym;

2) przepisów prawa materialnego polegającego na błędnej ich wykładni oraz niewłaściwym zastosowaniu przez nieuwzględnienie wszystkich istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy okoliczności oraz ocenę znajdującego się materiału, tj.:

a) art. 241⁷ § 1 k.p. w kontekście uznania, że w przypadku dopuszczalności wypowiedzenia części układu (porozumienia) zbiorowego uzasadnieniem ma być wnioskowanie *a maiori ad minus* znajdujące zastosowanie w przypadku luki w prawie, podczas gdy regulacje prowadzenia rokowań oraz wypowiedzania układów (porozumień) zbiorowych są kompleksowo i szczegółowo uregulowane w przepisach zarówno Konstytucji jak i Kodeksu pracy, co uniemożliwia stosowanie reguł *extra legem*, a w konsekwencji przyjęcie, iż dopuszczalne jest wypowiedzenie częściowe porozumienia zbiorowego dla którego stosujemy odpowiednio przepisy Kodeksu pracy o zakładowych układach zbiorowych pracy;

b) art. 241⁷ § 1 pkt 3 k.p., art. 241⁹ k.p. w związku z art. 300 k.p. i 365¹ k.c. w zakresie w jakim przyjęto, że porozumienie z 20 grudnia 2014 r. stanowi „inne porozumienie” niż układ zbiorowy pracy, wobec braku regulacji ustawowych w Kodeksie pracy, mogło zostać wypowiedziane na podstawie przepisów Kodeksu cywilnego, potraktowane jako umowa o charakterze cywilnoprawnym;

c) art. 32 ust. 1 ustawy z 23.03.1991 r. (23 maja 1991 r.), w zakresie w jakim nie uwzględniono przysługującej powodowi ochrony związkowej i przyjęto, że wobec pracownika (powoda), w okresie objęcia ochroną związkową przed wypowiedzeniem lub rozwiązaniem stosunku pracy, pracodawca może wypowiedzieć dotychczasowe warunki pracy i płacy.

Skarżący wniósł o stwierdzenie, że objęty skargą wyrok Sądu Okręgowego jest niezgodny z art. 316 § 1 oraz art. 378 § 1 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga zasadniczo powinna zostać odrzucona na podstawie art. 424⁸ § 1 k.p.c. w związku z art. 424⁵ § 1 pkt 3 k.p.c. z uwagi na brak odrębnej części, wymaganej przez art. 424⁵ § 1 pkt 3 k.p.c., czyli wskazania przepisu prawa, z

którym zaskarżony wyrok jest niezgodny.

Wprawdzie skarżący w koniunkcji z art. 424⁴ k.p.c. powołuje art. 424⁵ § 1 pkt 3 k.p.c., to jednak jego treść odnosi się do podstaw skargi, czyli elementów koniecznych z art. 424⁵ § 1 pkt 2 k.p.c. (punkty 1 i 2 lit. a, b, c). Należy podkreślić, że czym innym jest przytoczenie podstaw skargi a czym innym jest wskazanie przepisu prawa, z którym zaskarżony wyrok jest niezgodny. Ustawodawca wyraźnie rozróżnia te konieczne elementy skargi (art. 424⁵ § 1 pkt 2 i 3 k.p.c.). Dlatego podstawy skargi oraz ich uzasadnienia – art. 424⁵ § 1 pkt 2 k.p.c. – nie zastępują wskazania przepisu, z którym zaskarżony wyrok jest niezgodny. Warunek konieczny skargi (*sine qua non*) z art. 424⁵ § 1 pkt 3 k.p.c. ma samodzielne znaczenie. Jego waga dla rozpoznania skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia została podkreślona w tezie, że art. 424⁸ § 1 w związku z art. 424⁵ § 1 pkt 3 k.p.c. w zakresie, w jakim przewiduje odrzucenie – bez wezwania do usunięcia braków – skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia niespełniającej wymogu wskazania przepisu prawa, z którym zaskarżone orzeczenie jest niezgodne, jest zgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 2 oraz art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 12 lipca 2011 r., SK 49/08).

Wprawdzie we wniosku skarżący wnosi o stwierdzenie, że objęty skargą wyrok „jest niezgodny z art. 316 § 1 oraz 378 § 1 k.p.c.”, jednak mieści się to w zakresie samego wniosku skargi (art. 424⁵ § 1 pkt 6 k.p.c.) a nie stanowi odrębnego warunku skargi z art. 424⁵ § 1 pkt 3 k.p.c. Potwierdza to również uzasadnienie skargi, bo nie wyodrębnia wyводу prawnego dotyczącej wskazania przepisu prawa, z którym zaskarżony wyrok jest niezgodny. Czym innym są podstawy skargi z art. 424⁵ § 1 pkt 2 k.p.c. Ponadto w uzasadnieniu skargi nie ma żadnej argumentacji, że objęty skargą wyrok jest niezgodny z art. 316 § 1 oraz art. 378 § 1 k.p.c. Są to przepisy prawa procesowego a nie materialnego i mają swoje znaczenie przede wszystkim w postępowaniu pierwotnym. Skargę wnosi się od prawomocnego wyroku, co oznacza, że wiążą ustalenia stanu faktycznego, na którym oparto wyrok. Zarzuty procesowe mają znaczenie, jeżeli uchybienie im mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.). Chodzi więc o prawo materialne, gdyż to ono wyznacza zakres koniecznego postępowania i

materiału do rozstrzygnięcia sprawy. Oczywiście skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia można oprzeć także na podstawie naruszenia przepisów postępowania (art. 424⁴ k.p.c.), jednak nie wystarcza wówczas hasłowe wskazanie przepisów. Podkreślić należy, że kwestionowanie rozstrzygnięcia w sprawie wnoszoną skargą ma służyć uzyskaniu odszkodowania, czyli punktem odniesienia powinna być powstała szkoda, która jest materialną przesłanką odpowiedzialności, co potwierdza że taki też jest charakter i cel postępowania (art. 417¹ § 2 k.c.).

Dokonując oceny skargi, uzasadnione jest stwierdzenie, że należy odmówić przyjęcia jej do rozpoznania, gdyż jest oczywiście bezzasadna (art. 424⁹ k.p.c.). Ocenie podlegają jej podstawy oraz ich uzasadnienie w relacji do rozstrzygnięcia wyroku objętego skargą. Nie rozpoznaje się ponownie sprawy a tylko zarzuty wniesionej skargi (art. 398¹³ § 1 k.p.c. w związku z art. 424¹² k.p.c.).

Zarzut pierwszy, odwołujący się do przepisów postępowania, nie jest oczywiście zasadny z następujących przyczyn. Treść art. 233 § 1 k.p.c. dotyczy oceny dowodów i ustaleń stanu faktycznego, co należy do kompetencji sądu powszechnego a nie Sądu Najwyższego. Granicę ustaleń stanu faktycznego stanowi dwuinstancyjne postępowanie przed sądami powszechnymi. Podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów (art. 398³ § 3 k.p.c.). W postępowaniu kasacyjnym Sąd Najwyższy jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia (art. 398¹³ § 2 k.p.c.). Co do zasady reguły te obowiązują odpowiednio w postępowaniu ze skargi (art. 424¹² k.p.c.). Ograniczenie w tym zakresie formułuje wyrażnie art. 424⁴ zdanie drugie k.p.c.

W kontekście art. 26 ustawy z 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych należy stwierdzić, że jest to przepis prawa materialnego, gdyż określa zakres działania zakładowej organizacji związkowej. Z tego powodu jest to przepis nieadekwatny do formułowanego zarzutu. Nie reguluje on procedury „wypowiadania porozumień związkowych” organizacjom związkowym. Tym samym nie może być kwalifikowany jako przepis postępowania i jako taki nie był przedmiotem stosowania przez sąd powszechny.

Zarzuty naruszenia prawa materialnego nie są oczywiście zasadne z

następujących przyczyn.

Z punktu 2a):

Zarzut naruszenia art. 241⁷ § 1 k.p. nie jest zasadny, gdyż źródłem wypowiedzianego uprawnienia nie był układ zbiorowy pracy. Zarzut nie jest też precyzyjny, gdyż należy się domyślać, że skarżącemu chodziło zapewne tylko o pkt 3 art. 241⁷ § 1 k.p. Skarżący kontestuje wszak co do zasady dopuszczalność wypowiedzenia, a ściślej wypowiedzenie tylko części układu. Twierdzenie takie nie jest uprawnione, gdyż wprawdzie przepisy nie przewidują możliwości częściowego wypowiedzenia układu, jednak z uwagi na pewną tradycję w tym zakresie (ustawa z 1937 r. uzp wyraźnie przewidywała taką możliwość) nie można wykluczyć takiej formy, że w praktyce częściowe uwolnienie się od postanowień układowych może okazać się przydatne (zob. Grzegorz Goździewicz – Układy Zbiorowe pracy, Komentarz 1994 r.).

Ponadto, i co ważniejsze, w sprawie nie występuje klasyczne źródło prawa, odpowiadające ustawowej formule (wzorowi) uzp, lecz porozumienie zbiorowe, które jest autonomicznym źródłem prawa i do którego stosuje się odpowiednio przepisy o uzp. W tej sprawie Sąd uzasadnił dlaczego wypowiedzenie samego prawa do deputatu węglowego wobec trudnej sytuacji finansowej było możliwe i uzasadnione. W takiej sytuacji był to dodatkowy argument za częściowym wypowiedzeniem tylko rodzajowo jednego świadczenia.

Z punktu 2b):

Treść art. 241⁷ § 1 pkt 3 k.p. i art. 241⁹ k.p. dotyczą układu zbiorowego pracy, nie zaś „innego porozumienia”. To ostatnie ma inne osadzenie prawne jako źródło prawa pracy z art. 9 § 1 k.p. lub zobowiązanie cywilne. Sąd powszechny w wyroku objętym skargą mógł zastosować do ustalonego porozumienia art. 365¹ k.c. w związku z 300 k.p. Pozwany jako strona zobowiązania (pracodawca) który je zawarł, mógł je jednostronnie wypowiedzieć (por. wyrok Sądu Najwyższego z 5 listopada 2015 r., III PK 26/15 z glosą Janusza Żołyńskiego – OSP 2017 z. 1, poz. 5; także wyrok Sądu Najwyższego z 6 września 2012 r., II PK 29/12). Wypowiedzenie porozumienia miało swoją realną i uzasadnioną przyczynę (przedstawioną przez Sąd powszechny i której skarżący nie podważa). Kauzalnie uzasadnione było zatem również wypowiedzenie indywidualne.

Z punktu 2c):

Stwierdzić należy, że art. 32 ustawy o związkach zawodowych nie stanowił prawnej przeszkody wypowiedzenia uprawnienia o charakterze indywidualnym. Regulacja z art. 241¹³ § 2 k.p. jest jednoznaczna, gdyż prawa pracodawcy do zmiany warunków wynagradzania po zmianie układu (regulaminu wynagrodzenia) na mniej korzystne nie ogranicza żaden przypadek ochrony pracowniczego zatrudnienia (wyrok Sądu Najwyższego z 12 maja 2011 r., II PK 6/11). Ponadto w podobnej sprawie z powództwa J. K. przeciwko K. S.A. w K. Sąd Najwyższy 8 czerwca 2017 r., I PK 189/16, oddalił skargę kasacyjną powoda i stwierdził między innymi, że „w granicach obowiązku dbałości o dobro zakładu pracy (art. 100 § 2 pkt 4 k.p.) oraz powinności prowadzenia wszelkich rokowań w dobrej wierze (art. 9¹ w związku z art. 241³ § 1, art. 241⁴ § 1 i 241²⁷ k.p.) pracodawcy sfery górnictwa węgla kamiennego mogą oczekiwać od związków zawodowych oraz zatrudnionych górników solidarności w legalnym i usprawiedliwionym ograniczeniu, a nawet usprawiedliwionej rezygnacji w ramach dokonywanych indywidualnych wypowiedzeń zmieniających warunki pracy lub płacy – z niektórych przywilejów górniczych w celu zapobieżenia upadłości likwidacyjnej lub układowej przedsiębiorstw górniczych”.

Z tych motywów orzeczono jak w sentencji (art. 424⁹ k.p.c.).

as